

מתן

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

חזקת הבתים – דף מספר 8

בס"ד, ט"ז במרחשוון תשס"ד.

גחין ולחיש (לב:)

א. הסוגייה

1. ב"ב לב. "ההוא דאמר לחבריה... לוקמי".
2. מצורף נוסח הסוגייה מכ"י המבורג. אני ממליץ לעיין ברפרוף גם בסוגיית ההוא ערבא ובסוגיית רבא בר שרשום בכדי להתרשם מהמכנה המשותף המאגד סוגיות אלו לחטיבה. מומלץ גם לעיין במקרה של קריביה דרב אידי בר אבין בלג..

ב. הסבר מחלוקת רבה ורב יוסף

1. למדו את הסוגייה עם פירוש הרשב"ם.
 - ראו את שלושת פירושי לשטרא זייפא.
 - מדוע רב יוסף דוחה את המיגו? מה פשר הסברו שמצב זה הוא מיגו במקום עדים? (להרחבה – השוו את דבריו להסברו ל: ד"ה אמר ליה מפלניא מדוע לא מתחשבים שם במיגו).
 - מהו ספיקו של רב אידי בר אבין, ומדוע הבחין בין ארעא וזווי?
2. תד"ה אמאי קא סמכת:
 - ריב"ם – האם רעיון מיגו להוציא מבוסס על הנאמר בסוגייה? לפי מה נקבעת מוחזקות? האם ניתן לקרב את דבריו לפירוש הרשב"ם?
 - ר"י – הסבירו את החיסרון בציגו לשיטתו.
3. חידושי הרמב"ן:
 - ראו את דיונו על מיגו להוציא. הדיון קשה וכרוך בעיון בסוגיות שונות בש"ס. למי שמתקשה, ניתן לדלג על העיון המדוקדק בראיות מהסוגיות האחרות.
 - ראו את פירושו למחלוקת רבה ורב יוסף. שימו לב לדרך בה הסברו משתלב היטב בלשון הסוגייה.
 - להרחבה – על קביעת מוחזקות ביחס לשטר, ראו את תשובת הרשב"א במיוחסות סימן ק' (מצורף; הבאתי רק את תחלת התשובה).
4. סכמו:
 - הסבר הסוגייה – הסבר מחלוקת רבה ורב יוסף
 - שיטות היסוד ביחס למיגו להוציא.
 - לסבורים שלא אומרים מיגו להוציא – מה פשר המגבלה? מהי מלמדת על טיב מיגו?
 - הסבור שמפעילים מיגו להוציא – האם חולק בהבנת מיגו או בדרך קביעת מוחזקות?

ג. רב אידי בר אבין

מחלוקת רשב"ם ותד"ה והלכתא.

מתן

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

חזקת הבתים – דף מספר 8

בס"ד, ט"ז במרחשוון תשס"ד.

- ב"ב לב. כתב יד המבורג 165
- 5 ההוא דאמ' לחבריה: מאי בעית בהאי ארעא?
אמ' ליה: מינך זבנתה, והא שטרא!
(לב ע"ב) אמ' ליה: האי שטרא זיופא הוא!
גחין לחיש ליה לרבה: אין שטרא זיופא הוא, מיהו שטרא מעליא הוה לי ואירכס. ואמינא, אינקוט האי שטרא בידי כל דהוא.
- 10 אמ' רב(ה): מה לי לשקר? אי בעי, אמ' שטרא מעליא הוא!
אמ' ליה רב יוסף: אמאי קא סמכת אהאי שטרא? שטרא חספא בעלמא היא.
- 15 ההוא דאמ' ליה לחבריה: הב לי מאה זוזי דמסיקנא בך והא שטרא.
א' ליה: שטרא זיופא הוא.
גחין ואמ' ליה לרבה: אין שטרא זיופא הוא, מיהו שטרא מעלי' הוה לי ואירכס. אמינא אינקוט בידי כל דהוא.
אמ' רבה: מה לי לשקר? אי בעי אמ' שטרא מעליא הוא!
אמ' ליה רב יוסף: אמאי סמכת אהאי שטרא? שטרא חספא בעלמא הוא.
- 20 אמ' רב אידי בר אבין: הילכת' כותיה דרבה בארעא, והיל' כותיה דרב יוסף בזוזי.
היל' כותיה דרבה בארעא – היכא דקימא תיקום,
וכרב יוסף בזוזי – היכא דקימו ליקמו.
- 25 ההוא ערבא, דאמ' ליה ללוה: הב לי מאה זוזי דפרעתיה למלוה עילוך, והא שטרא.
אמ' ליה: לאו פרעתיך?
אמ' ליה: לאו הדרת ושקלתינהו מינאי?
שלחה רב אידי בר אבין לקמיה דאביי.
אמ' אביי: ומאי תיבעי ליה? הא איהו דאמ' הילכת' כותיה דרבה בארעא והיל' כותיה דרב יוסף בזוזי, דהיכא קימי קימי.
והני מילי דאמ' ליה הדר שקלתינהו מינאי,
אבל אם אמ' אהדרתינהו ניהלך מחמת דשיפי וסומקי הוו, אכתי איתיה לשעבודא דשטרא.
- 30 רבה בר שרשו הוה איכא עליה קלא דקא אכיל ארעא דיתמי.
אמ' ליה אביי: אימא לי אידי, גופה דעובדא היכי הוה?
אמ' ליה: ארעא במשכנתא הוה נקיטנא מאבוהון דיתמי, והוה אית לי (לג ע"א) זוזי אחרני גביה, אמינא אי מהדר לה לארעא ואמינא אית לי זוזי גביכו, אמור רבנן 'הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה'. אוכלה שיעור זוזאי, דמגו דאי בעינא אמינא לקוחה היא בידי מהימנא, כי אמינא דאית לי זוזי יתירי גביה מהימנא.
- 35 אמ' ליה: לקוחה היא בידי לא מצית אמרת, דהא איכא עלה קלא דארעא דיתמי היא. אהדרה ניהליהו, וכי גדלי יתמי אשתעי דינא בהדיהו.
- 40 קריביה דרב אידי בר אבין שכיב ושבק דקלא, ואמ' האי דקלא לקריבי רב אידי בר אבין.
אמ': אנא קריביה,
וההוא גברא אמ': אנא מקרבנא טפי.
אזל רב אידי בר אבין ואיתי שהדי דאיהו מקרב +[טפי]+
[<...>] א גברא ואודי ליה דאיהו מקרב טפי,
{אוקמיה} [אוקמיה רב חסדא בידיה.
אמ' ליה: ליהדר לי פירי דאכל מההוא יומא עד להשתא.
- 45 אמ' רב חסדא: זה הוא שאומרין עליו אדם גדול הוא? אמאי קא סמכין אהאי, האי הא קאמ' דאנא מקרבנא טפי!
אביי ורבא לא סבירא להו הא דרב חסדא, דכיון דאודי אודי.

מתן

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

חזקת הבתים – דף מספר 8

בס"ד, ט"ז במרחשוון תשס"ד.

- חידושי הרמב"ן מסכת בבא בתרא דף לב עמוד ב
- אמאי קא סמכת אהאי שטרא האי שטרא חספא בעלמא הוא, פירשה הרב רבי שמואל ז"ל בפירושו ואיני מבין דבריו. ולענין הדין בגמרא עצמה, תמה הוא למה לא יהא אדם נאמן לטעון על פה במגו דיכול לתבוע בשטר, והא פילו מגו דתלוי במעשה ומחוסר מעשה נמי אמרינן, כדאמרינן בעלמא (לק' קל"ד ב') שהרי בידו לגרשה. ושמעתי פירושה משום דלא אמרינן מגו לאפוקי ממונא, וכן פירשה רבי יהוסף הלוי ז"ל, והאי נמי כיון דאית ליה חזקה דאבהתיה לא מפקינן מיניה, ורבה סבר אמרינן מגו אפילו לאפוקי ממונא, ואפסיקא הלכתא כרבה בארעא משום דברשות מחזיק קיימא ואידך הוה ליה מוציא מחברו ומגו לאוקומי ממונא הוא, ואע"ג דקיימא לן (ב"מ ק"ב ב') קרקע בחזקת בעליה עומדת, כיון דאיכא מגו ותפיס לה איהו מהימן ואע"ג דבחזקת אבהתיה דהאי קיימא. אי נמי אפשר לפרשה בשהחזיק בה שני חזקה וקמא לה בחזקתיה, ומיהו אי אפסילא ליה שטרא דידיה איבטילא לה חזקתיה, כדתניא בתוספתא האוכל שדה מחמת אונו ונמצאת אונו פסולה הרי זו אינה חזקה, הילכך אי אפסילא שטרא דלאו מפומיה דהאי איבטילא חזקתיה, אבל השתא דאיכא מגו והחזיק בה קמא לה ארעא בחזקתיה בלא שטרא הילכך הוה ליה מערער מוציא מחברו ועליו הראיה. ורב יוסף סבר אוקי ארעא בחזקת אבהתא הואיל ומודה דפסולה היא הך שטרא ואבטילא חזקתיה, והילכתא כרבה בהא. ולשון זה ודאי אינו, דכל דאחזיק אע"ג דמיבטילא טענת חזקתיה מגופה, מגו דידיה לאו לאפוקי היא, אלא בדלא אחזיק וארעא בחזקת אבהתיה קיימא כיון שיש לו עדים דשל אבותיו ולזה אין לו חזקה הילכך לא אמרינן ביה מגו.
- וגמרי לה דלא אמרינן מגו לאפוקי ממונא משנים אחזין בטלית זה אומר כולה שלי וזה אומר חציה שלי זה ישבע שאין לו בה פחות מרביע, ואמאי לא משתבע אחציה ולישקול חציה מגו דאי בעי אמר כולה שלי, אלא שמע מינה דלא אמרינן מגו לאפוקי ממונא, והרי אלו צריכין לפרש מה יעשה רבה במשנתו, ולפי דעתי שזו אינה ראייה דכי אמר כולה שלי אינו נאמן אלא ליטול מחצית מה שטען, כי אמר נמי חציה שלי אינו נאמן אלא ליטול חצי טענתו, וכבר פירשתי זה במקומו.
- ואי קשיא לך הא דאמרינן במסכת שבועות (מ"ב א') מגו דיכיל למימר לא היו דברים מעולם יכול למימר סיטראי נינהו ולא אתרע שטרא וגבי ליה, אלמא אמרינן מגו לאפוקי ממונא. לאו קושיא היא, דאיהו נאמן לומר על מה שהוא תפוס סיטראי נינהו, ואין נאמנותו על מנה שבשטר אלא על מה שפרע לו שהוא אומר סיטראי נינהו ואע"ג דממילא מהני ליה מגו לגבות בו מנה שבשטר.
- ומיהו קשיא לי ההיא סוגיא דברישי פרק האשה שנתאלמנה (ט"ז א') דקאמרינן נאמנת אשה לומר מוכת עץ אני וגובה מאתים משום מגו, ואע"ג דרבי יהושע בהאי מגו פליג הא בעינן בגמרא מאי טעמא ומפרשינן משום טעמא אחרינא כדמפרש התם, אלמא לכולי עלמא שמיה מגו ומפקינן ביה ממונא.
- ועוד מצאתי מגו להוציא בפרק המקבל (ק"י א') מלוה אומר חמש ולוה אומר שלש ואמר רב יהודה מלוה נאמן דאי בעי אמר לקוחה היא בידי. פירוש בסוף שלש באו לדין שאלו אכלן חמש מלוה ודאי נאמן, דליכא למימר ביה מאי דאיתמר עליה רב זביד ורב עזריי לא סבירא להו הא דרב יהודה מאי טעמא שטרא כיון דלגובינא קאי מזהר זהיר ביה והאי מכבש הוא דכבשיה, חדא דמחמש ואילך לאו לגובינא קאי דמשכנתא דסורא היא, ועוד דמשום חשדא דדילמא כבשיה לא מפקינן מיניה דמלוה מאי דאכל, אלא בסוף שלש באו וכך פרש"י ז"ל, וארעא אע"ג דמעיקרא ודאי הוות ממשכנא, בחזקת בעליה עומדת לכולהו ספיקא דאיתמר התם בסמוך, ואפילו הכי מהני מגו לאוקומה ברשותא דמלוה מספיקא ולאפוקי פירי מרשותיה דלוה דהוא מארה ודאי, ואין מגו להוציא ממון יותר מזה.
- ועיינא טובא בהך שמעתא, ומשמע לי דהכי פירושא דהך שטרא לא מקיימא בבי דינא באשרתא, וכי אתא לבי דינא א"ל האי שטרא זייפא ממש הוא אי נמי שטר אמנה, גחין ואמר ליה לרבה אין זייפא הוא. כלומר שטר אמנה הוא ומיהו שטר מעליא הוה לי. ואמר רבה מה לי לשקר אי בעי אמר שטרא מעליא הוא ומקיים לה בסהדי. כלומר אם יכול לקיימו נאמן במגו ואם אין עדים מצויין לקיימו ודאי אינו נאמן דהא ליכא מגו. ואמר ליה רב יוסף אמאי קא סמכת אהאי שטרא האי שטרא חספא בעלמא הוא דהא אינו מקיים, וכל זמן שלא נתקיים הרי הוא כחרס ואפילו אמר לויתי ופרעתי, דמאן משוי ליה שטרא לוח הא אמר פרעתי, ואם תאמר הרי היה יכול לקיימו, כל זמן שלא נתקיים כחרס הוא ועכשיו אין בית דין נזקקין לו שיקיימו ויהא אחר כן נאמן במגו, שהרי הודה שהוא כחרס הנשבר והיאך בית דין נזקקין לקיים החרס כדי להאמינו לזה בדין מגו, הרי זה שהקדים טענותיו טפש והפסיד. ונסתפק לבעלי הגמ' דין זה ואמרו שלא לעשות בו מעשה אלא היכא דקיימא תיקום. ובהלכות נמי בדלא מקיימים העמידוה ומשום דאי בעי מצי לקיומיה בבי דינא. והאי דאמרינן בפרק הכותב (פ"ז ב') גבי פוחתת כתובתה אמאי קא סמכת אהאי שטרא האי שטרא חספא בעלמא הוא. ההוא נמי בכי האי גונא הוא ואליבא דהילכתא מקשינן, אי נמי אליבא דכולי עלמא קושיא, דקא סלקא דעתך דאמרה כתובתי מזוייפת היא ואין עדים מצויין לקיימה דליכא מגו, ואוקימנא באמנה בינו לבינה ולא בעי לאוקומה במקיימת ופוחתת ממש דעבדו סהדי שקרא. וזה הפירוש בדין הזה נכון בעיני ועולה כהוגן.

מתן

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

חזקת הבתים – דף מספר 8

בס"ד, ט"ז במרחשוון תשס"ד.

שאלה: שטר שנמצא גרר בין שיטה לשיטה, א"נ מאחוריו, חוששין שמא שובר היה כתוב בו וגררו, או לא? תשובה: נראה ודאי: שאין חוששין בו לכלום. ולא מרעין ליה לשטריה בחשש כזה. לפי שהשטר מוחזק הוא ביד המלוה. וכאילו הממון הכתוב בו הוחזק בידו. כדמשמע בההיא דשבועות הדיינין: דסיטראי ניהו. דאסיקנא: דכי פרעי בין ידיה לדידה, א"נ באפי סהדי ולא אידכר ליה פירעון, י"ל: לא לפירעון אלא במתנה. ואע"ג דקי"ל: דמגו לאפוקי לא אמרינן. וטעמא דמילתא: משום דשטרא מוחזק הוא. וכאילו ממון הכתוב בו, מוחזק ביד המלוה. ואוקומי ממנא הוא.

5

ונ"ל: דזו היתה סברתו של רמי בר חמא בפרק הכותב (דף פ"ז:), גבי: הפוגמת כתובה. דקאמר: שבועה דאורייתא, דקטעין לה: מאתים, וקא מודה ליה במנה. וקשיא לי: היכי אפשר דטעי רמי בר חמא? דהא מתניתא היא /שבועות מ"ד/: כל הנשבעין שבתורה, נשבעים ולא משלמין, וכדאקשי ליה רבא. ועוד: דלישנא דקאמר: דקא טעין במאתים, וקא מודה ליה במנה, נמי קשיא. דאדרבה, איהי היא דקא טענה ותבעה (מאתים), ואיהי מודה ליה במנה. אלא, דטעמא דרמי בר חמא: משום דמוחזקת היא. ובעל דאתי לאורועי שטרא, חשבינן ליה כמוציא, ותובע, ואיהי כמודה במקצת ממה שהוחזקה. וכאילו טען הוא: ששטר פרוע של מאתים יש לי בידך. ואיהי קא מודה: שטר פרוע של מנה. וכיון שכן, הטילו שבועה כעין דאורייתא. ולא דאורייתא ממש. והכי איתא בירושלמי. דגרסינן התם: א"ר זעירא: וכולהון כעין שבועת התורה ירדה להן. כתובה, אשה הוחזקה בידה לגבות, כמי שגבת ממש. והוא בא כתובע שטר של מאתים פרוע, והיא אומרת: מנה. ולא כמי שגבתה ממש קאמר. דליכא למימר: דשבקי ב"ה = בית הלל = ועבדי כב"ש. אלא כדאמרן. וזוהי דקאמר רמי בר חמא. אלא דרבא טעי בה. וסבר: דשבועה דאורייתא ממש קאמר. והא דאמר: סבר רמי בר חמא למימר, משום דרבא טעי בה. ולמאי דשמעינן מינה דרבא, לא קיימא הא דרמי בר חמא. אבל לדעתיה דרמי בר חמא = בר חמא =, ודאי קיימא. וה"נ טובא איכא: סבר וסברוה, בב"ב (ב') ובנדרים (י"א), דקיימי. וכיון שכן, כל שהשטר מקויים, מוחזק ביד מלוה הוא. ובכדי לא מרעינן ליה, ולא מפקינן ליה מחזקתיה. ודבר תורה לא מרע ליה כלל, אלא מדרבנן. וכ"ש גרר, דלא ידעינן אי תברא הוה כתיב בה, או מוחא הוה, דלא מרעינן ליה לשטרא כלל. ולא דמי למחק שבכתב, דצריך קיום, דחיישינן ליה, א"נ לשטר דיכול להזדייף. משום דהתם לאו שטר מעליא הוא. דאימור: זיופי זיף. אבל הכא דשטרא מעליא, מאן דמפיק ליה מחזקתיה עליו הראיה.

10

15

20

מתן

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

חזקת הבתים – דף מספר 8

בס"ד, ט"ז במרחשוון תשס"ד.